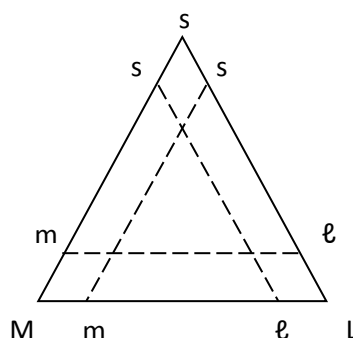

СПЕКТРОФОТОМЕТРИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМПЛЕКСНИХ СПОЛУК В РОЗЧИНІ

Для визначення процесу комплексоутворення в системі центральний іон-ліганд необхідно знайти кількість типів комплексних часток, які утворюються, визначити їх склад і дати кожному типу часток основну термодинамічну характеристику – константу нестійкості.

Існує велике число різноманітних спектрофотометричних методів дослідження. Зв'язок між ними можна встановити, розглянувши загальну графічну схему – трикутник складу для системи з трьох компонентів: комплексоутворювач M , ліганд L і розчинник S . Графічно така система зображується рівностороннім трикутником, вершини якого відповідають 100 %-вому вмісту кожного з компонентів. Лінія, паралельна одній із сторін трикутника, відповідають певному розрізу системи:

1. Розріз $m-l$ відповідає серії розчинів, які містять однакову кількість розчинника. В цій серії сума концентрацій L і M є постійною. Така серія розчинів називається ізомолярною.

2. Розріз $s-l$ відповідає серії розчинів з постійною концентрацією комплексоутворювача M та змінною – ліганда L .

3. Розріз $s-m$ відповідає серії розчинів з постійною концентрацією ліганда та змінною – комплексоутворювача M .

Ці розрізи доповнюють один одного, проте найважливішим є розріз $s-l$ так як з його допомогою можна визначити ділянки існування всіх комплексних часток, які утворюються в системі.

Спектрофотометричні методи дослідження засновані на вивченні одного з розрізів трикутника, а внутрішній зв'язок між усіма спектрофотометричними прийомами витікає із наступних положень:

1. Спільність вимірюваної властивості системи – оптичної густини A .
2. основний закон світлопоглинання – закон Бугера-Ламберта-Бера, який зв'язує концентрацію речовин в розчині з його оптичною густиною.
3. Закон діючих мас в застосуванні до рівноваг систем, які вивчаються.

Дослідження системи спектрофотометричними методами необхідно проводити в галузі довжин хвиль, де спостерігається максимальне світлопоглинання комплексною часткою, яка утворюється в системі. Якщо ж крім комплексу в системі присутні інші частки, які поглинають світло, необхідно працювати в галузі спектру, де спостерігається максимальна відмінність в світлопоглинанні комплексу та інших часток.

Дані, отримані при вивченні серії з постійною концентрацією одного з компонентів та змінною – другого, можуть бути використані для розрахунку молярного коефіцієнта поглинання комплексу. Вважаючи, що величина оптичної густини другої прямолінійної ділянки отриманого графіку відповідає повному зв'язуванню M в комплексі ML , і знаючи концентрацію M в точці перегину, знаходимо:

$$\epsilon M_m L_n; \quad \epsilon = \frac{A_{\max}}{C \ell},$$

де ℓ - товщина шару, який поглинає світло,
 C – молярна концентрація.

Лабораторна робота № 3. Визначення складу ферумсаліцилатного комплексу методом молярних відношень. Розрахунок молярного коефіцієнта світлопоглинання комплексу.

Метод молярних відношень дозволяє отримати уявлення про формули комплексів, які утворюються, і відповідає розрізам системи $M L S$ $s \ell$ і $s m$. При дослідженні методом молярних відношень вимірюється оптична густина серії розчинів, які містять компоненти L і M . При цьому концентрація одного з компонентів L або M залишається сталою, концентрація M або L змінюється.

Якщо в системі утворюється комплекс типу $M_m L_n$, який володіє значною стійкістю, то на графіку залежності оптичної густини від молярного відношення M/L утворюється крива з переломом в тій точці, в якій молярне співвідношення компонентів в розчині $[M] : [L]$ відповідає їх співвідношенню в комплексі

$$M : L = m : n$$

В залежності від стійкості досліджуваної комплексної сполуки графічна залежність світлопоглинання від співвідношення $C_M : C_L$ буде відрізнятися.

1. Комплекс $M_m L_n$ який утворюється в системі дуже стійкий, тобто помітно не дисоціює в розчині. Якщо поглинаючими світло в даній системі є тільки частки $M_m L_n$, на графіку залежності A від концентрації змінного компонента отримаємо дві прямі, які перетинаються в точці, яка відповідає співвідношенню $M : L = m : n$ (Рис.1).

2. Комплекс $M_m L_n$ помітно дисоціює в розчині. Для повного зв'язування M в комплекс необхідний деякий надлишок L . Тобто на графіку отримуємо криві з більш чи менш плавним переходом. Точка, яка відповідає співвідношенню $M : L = m : n$ знаходиться екстраполяцією прямолінійних ділянок кривих до перетину (Рис.2).

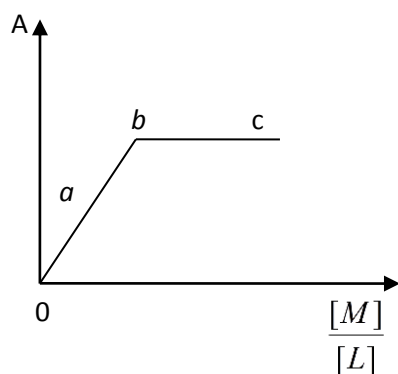

Рис.1

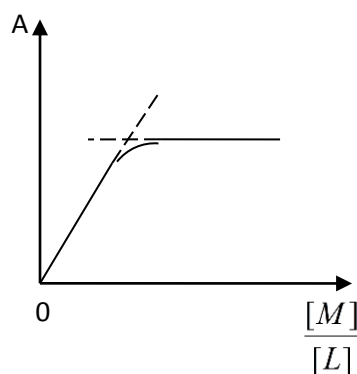

Рис.2

3. В системі утворюється декілька комплексних часток, які значно відрізняються стійкістю. Отримуємо криву з декількома переломами (Рис.3).

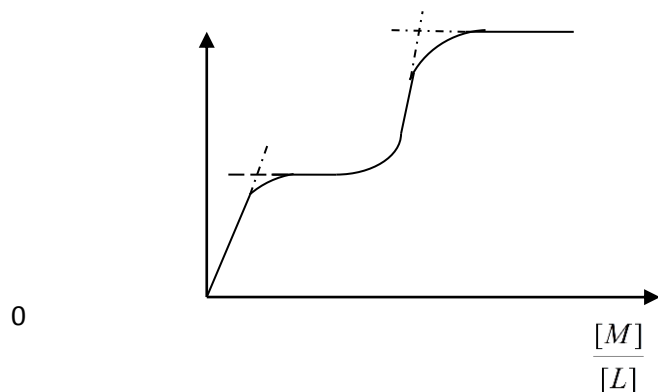

Рис.3

4. Комплекс M_mL_n надзвичайно мало стійкий або в системі утворюється декілька комплексних часток дуже близьких за стійкістю. На графіку залежності $A - [M]/[L]$ отримуємо плавну криву, яка не має переломів (Рис.4).

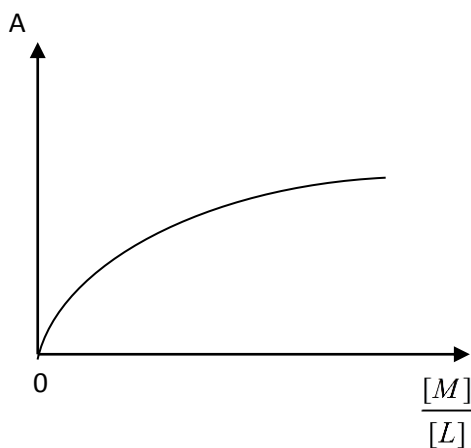
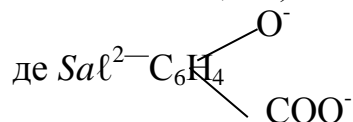
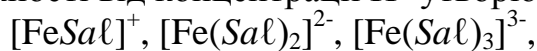

Рис.4

Застосовується метод полярних відношень до вивчення системи ферум (III) – саліцилова кислота в кислому середовищі. В даній системі в залежності від концентрації H^+ утворюється декілька комплексних часток:

Вивчимо, в якому співвідношенні реагує ферум (III) і саліцилат при утворенні червоно-фіолетового комплексу, який поглинає світло при $\lambda = 490$ нм.

Методика роботи та необхідні реактиви:

1. 0,01 М розчин ферум (III) нітрату.
2. 0,01 М розчин нітратної кислоти.
3. 0,01 М розчин саліцилової кислоти в лузі (0,01 М розчин лузі).

I серія розчинів. В мірні колби ємністю 25 мл вводять 0,6 мл розчину саліцилової кислоти, вводять зміну кількість розчинів феруму 0; 0,2; 0,3; 0,4;

0,5; 0,6; 0,7; 0,8 мл. Вміст пробірки розбавляють до мітки 0,01 М розчином нітратної кислоти, перемішують, переносять у кювету фотоколориметра та вимірюють оптичну густину отриманих розчинів. По отриманим даним будують графік залежності оптичної густини від співвідношення від концентрацій Феруму (III) та саліцилат-іонів і знаходять співвідношення компонентів в комплексі.

II серія розчинів. В мірні колби ємністю 25 мл вводять 0,6 мл розчину феруму, вводять 0; 0,2; 0,4; 0,5; 0,6; 0,7; 0,8 мл розчину саліцилової кислоти. Розчин розбавляють до мітки 0,01 М розчином нітратної кислоти.

Вимірюють оптичну густину отриманих розчинів і будують графік, аналогічний попередньому.

Отримані дані використовують також для розрахунку молярного коефіцієнта світлопоглинання отриманого комплексу.

Завдання:

На основі даних про склад комплексу запропонувати можливу структуру комплексу Феруму (III) з саліциловою кислотою.